

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/2002 vp

Hallituksen esitys Tanskan, Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä puolustusmateriaalialan teollisuuden yhteistyön tukemisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä helmikuuta 2002 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen Tanskan, Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä puolustusmateriaalialan teollisuuden yhteistyön tukemisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta (HE 238/2001 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti puolustusvaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(PuVL 1/2002 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- linjanjohtaja Aleksi Härkönen ja lähetystöneuvos Katri Silfverberg, ulkoasiainministeriö
- kaupallinen neuvos Arto Koski ja kaupallinen sihteeri Martina Temmes, puolustusministeriö
- apulaisosastopäällikkö Henrik Räihä, kauppa- ja teollisuusministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Suomen puolustusteollisuusyhdistys ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Turussa 9 päivänä kesäkuuta 2001 allekirjoitetun puolustusmateriaalialan teollisuuden yhteistyön tukemisesta Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan, Norjan kuningaskun-

nan ja Ruotsin kuningaskunnan välillä tehdyn sopimuksen.

Sopimuksen tarkoituksena on luoda poliittiset ja oikeudelliset puitteet sopimuspuolten puolustusmateriaaliteollisuuden yhteistyön laajentamiselle niin, että pohjoismainen ja sen muka-

na kotimainen puolustusmateriaaliteollisuus säilyisi elinkelpoisena ja kilpailukykyisenä kiristyvässä markkinatilanteessa. Sopimus sisältää määräyksiä muun muassa sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden huoltovarmuuden turvaamisen järjestämisestä ja vientivalvontamenettelystä niin sopimuspuolten välillä kuin myös kolmansiiin maihin nähden. Sopimus sisältää myös määräyksiä teollisesta yhteistyöstä (vastakaupoista).

Sopimuksella ei muuteta Suomen muita kansainvälisiä sitoumuksia ja velvoitteita. Sopimuksessa tarkoitettu yhteistyö tehdään sopimus-

puolten lainsäädännön ja määräysten mukaisesti.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä siihen liittyvä ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta. Sopimus tulee voimaan kolmantenkymmenentenä päivänä siitä, kun sopimuksen tallettaja on vastaanottanut kaikkien sopimuksen allekirjoittajien ratifioimis- tai hyväksymiskirjat. Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin sopimus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Puolustusmateriaalialan kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä alan kilpailukykyyn ja elinkelpoisuuden säilyttämiseksi tilanteessa, jossa sekä koti- että maailmanmarkkinat supistuvat ja kilpailutilanne kiristyy. Puolustusmateriaalialan kansainvälinen yhteistyö on keskeinen osa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Eduskunta on korostanut Suomen puolustusmateriaalialan teollisuuden kilpailukykyyn parantamisen sekä sen toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun turvaamisen tärkeyttä viimeksi mietinnössään PuVM 2/2001 vp. Pohjoismaat ovat Suomen luontainen viiteryhmä tässä yhteistyössä, jota on tiivistetty koko 1990-luvun ajan. Käsiteltävänä oleva sopimus Tanskan, Suomen, Norjan ja Ruotsin hallitusten välillä tukee ja vahvistaa tätä yhteistyötä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sopimus tulee olemaan erityisen merkityksellinen niiden yritysten osalta, joilla on tuotantoa ennestään kahdessa tai kolmessa sopimusmaassa, mutta se antaa hyvät puitteet myös uusille yhteistyöhankkeille. Sopimus luo myös puitteet Pohjoismaiden välisille huoltovarmuusjärjestelyille, vientivalvonnalle ja vastakauppasäädösten soveltamiselle.

Suomi on perinteisesti ollut aktiivinen kansainvälisessä yhteistyössä puolustusmateriaalialalla sekä vientivalvonnassa. Suomi on jäsen Länsi-Euroopan puolustusmateriaaliryhmässä

(WEAG) vuodesta 2000. Jäsenyyden myötä Suomella on ollut paremmat mahdollisuudet osallistua eurooppalaiseen puolustusmateriaaliyhteistyöhön. Euroopan unionissa puolustusmateriaaliyhteistyötä on kehitetty Amsterdamin sopimuksen 17 artiklan puitteissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Pohjoismaat eivät sinänsä muodosta yhtenäistä perinteistä kaupallista yhteistyöaluetta puolustusmateriaalialalla. Euroopan unionin sisäinen rakennemuutos ja turvallisuuspoliittiset tavoitteet ovat viime vuosina antaneet virikkeitä myös laajempiin yhteistyöhankkeisiin. Käsiteltävänä oleva pohjoismaisen yhteistyön vahvistaminen ei kuitenkaan ole ristiriidassa EU:n puitteissa tapahtuvan yhteistyön kanssa, jossa Suomi on ollut aktiivinen erityisesti huoltovarmuuden kehittämisessä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että huoltovarmuus on pystyttävä turvaamaan myös tilanteessa, jossa kotimaista alan teollisuutta uudelleenjärjestelyjen vuoksi siirretään ulkomaille. Myös em. puolustusselonteossa todettiin, että mahdollisuudet turvata maamme huoltovarmuutta pelkästään kansallisin toimenpitein ovat heikentyneet. Kriisitilanteissa Suomi voi selon- teon mukaan olla vain rajoitetusti omavarainen.

Hallituksen esityksessä on todettu, että ampu- matarvike- ja räjähdealan huoltovarmuus pyritään tässä tilanteessa turvaamaan yhteisin valtio- sopimustasoisin järjestelyin. Ulkoasiainvalio-

kunta yhtyy puolustusvaliokunnan kantaan, että kyse on huoltovarmuuden kannalta erittäin keskeisestä teollisuudenalasta, jolla on tällä hetkellä vakavia tilausten pienenemisestä johtuvia kannattavuusongelmia. Valiokunta pitää tärkeänä, että rakennekehityksessä otetaan teollisuuden tarpeiden ohella keskeisesti huomioon myös Suomen puolustuksen tarpeet.

Sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden saatavuuden rauhan, kriisitilanteen ja sodan aikana kansallisten puolustusvoimien käyttöön. Puolustusvaliokunnan tavoin valiokunta kiinnittää huomiota sopimukseen sisältyvään neuvottelumenettelyyn kriisitilanteessa. Mikäli tällainen tilanne vaikuttaa yhteen tai useampaan sopimuspuoleen, osapuolet neuvottelevat välittömästi keskenään ratkaistakseen mahdolliset ongelmat, joita liittyy soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden toimitukseen niiden omille puolustusvoimille. Toimitusten järjestämiseen ja avustamiseen liittyen sopimus sisältää valiokunnan mielestä tärkeän ja välttämättömän poikkeuksen kansainvälisten velvoitteiden ja kansallisten näkökohtien perusteella. Tämä pitää sisällään käytännössä niin Naton jäsenmaiden velvoitteita kuin Suomen ja Ruotsin sotilaallisesta liittoutumattomuudesta aiheutuvia velvoitteita.

Valiokunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi sopimuksen toteuttamisen ja myös yritysten viennin kehittämisen kannalta, että vientivalvontaa yhdenmukaistetaan ja luodaan yhteisiä sääntöjä sopimuspuolten välille. Valiokunta toteaa, että sopimus täydentää olemassa olevaa vientivalvontasäännöstöä. Soveltaminen on kuitenkin alisteinen sopimuspuolten muille kansainvälisille sitoumuksille ja velvoitteille, kuten esityksessäkin todetaan.

Vientivalvonnassa sopimus tuo yhteistyöhön osallistuville yrityksille uuden velvoitteen toimittaa viranomaiselle tietoja vientiin liittyvistä markkinointisuunnitelmista. Vastaavasti sopimus edellyttää Suomessa myös uutta hallinnollista menettelyä eli ennakkotietoa yrityksille markkinointia varten. Yritysten kannalta ennakkotietomenettely parantaa toiminnan, tuotannon ja viennin pitkäjänteistä suunnittelua. Menettely

muistuttaa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa jo käytössä olevaa menettelyä. Valiokunta korostaa kuitenkin, että ennakkotietomenettelyssä viejälle annettu tieto hyväksyttävistä markkinointikohteista ei ole viranomaista sitova, eikä se poista vientiluvan tarvetta varsinaisen vientitapahtuman ajankohtaistuesssa. Puolustusvaliokunta on lausunnossaan korostanut, että tämä menettely ei muuta tai kumoa sopimuspuolten kansallista vientivalvontalainsäädäntöä eikä kansallinen päätösvalta vientivalvonnassa muutu. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy puolustusvaliokunnan kantaan ja korostaa tässä yhteydessä erityisesti julkisuusperiaatteen noudattamista vientilupapäätöksiä käsitellessä myös vastaisuudessa.

Sopimuspuolet luopuvat kansallisia vastakauppoja koskevien vaatimusten tiukasta soveltamisesta. Nykyiset vastakauppoihin liittyvät vaatimukset korvataan ylläpitämällä maakohtaisia vastakauppatilejä ja laatimalla viiden vuoden välein arviointiraportteja vastakauppataseen toteutumisesta. Puolustusvaliokunta on perustellusti kiinnittänyt huomiota siihen, että etenkin alkuvaiheessa on tärkeää seurata, miten tasapaino käytännössä sopimuspuolten välillä toteutuu.

Sopimuksen soveltamista varten perustetaan hallitustenvälinen konsultatiivinen ryhmä. Valiokunta pitää tätä konsultatiivista menettelyä tarpeellisena sopimuksen käytännön toteutumisen seurannassa. Ryhmän puitteissa on myös mahdollista selvittää, miten alan teollisuus on pystynyt käytännössä hyödyntämään sopimusta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy Turussa 9 päivänä kesäkuuta 2001 Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan, Norjan kuningaskunnan ja Ruotsin kuningaskunnan välillä puolustusmateriaalialan teollisuuden yhteistyön tukemisesta tehdyn sopimuksen ja

UaVM 14/2002 vp — HE 238/2001 vp

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina.

Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Liisa Jaakonsaari /sd	Juha Korkeaoja /kesk
jäs.	Ulla Anttila /vihr	Outi Ojala /vas
	Jouni Backman /sd	Sirpa Pietikäinen /kok
	Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk	Mirja Rynnänen /kesk
	Antti Kalliomäki /sd	Hannu Takkula /kesk
	Ilkka Kanerva /kok	Ben Zyskowitz /kok
	Antero Kekkonen /sd	vjäs. Kimmo Kiljunen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi.